

PELAKSANAAN TANGGUNGJAWAB SOSIAL BADAN BUKAN KERAJAAN (NGO) ISLAM DI SABAH

SITI SAIDATULAKMAL BINTI ARISHIN
Universiti Teknologi MARA
Email: saidatul1862@uitm.edu.my

SHARIFAH SARI BINTI DATU ASAL
Universiti Teknologi MARA
Email: sharifahsari@uitm.edu.my

NOR ALHANA ABD MALIK
Universiti Teknologi MARA
Email: noral801@uitm.edu.my

SHARIFAH UMAIRAH BINTI DATO ASAL
Universiti Kebangsaan Malaysia
Email: sharifahumairah14@gmail.com

FARHANA BINTI YAAKUB
Universiti Teknologi MARA
Email: farha5472@uitm.edu.my

Abstrak

Tanggungjawab sosial dalam Islam bukan sahaja tanggungjawab sesama masyarakat Islam tetapi juga tanggungjawab kepada masyarakat yang bukan beragama Islam. Selain menjadi tanggungjawab setiap individu, ianya turut dilaksanakan secara berkumpulan, termasuklah melalui gerakan Badan Bukan Kerajaan (NGO). Masa kini, semakin banyak NGO Islam di Sabah aktif dalam memberikan bantuan di pelbagai tempat dan peringkat terutamanya dikala masyarakat terkesan dengan cabaran pandemik Covid-19. Oleh itu, kajian ini adalah bertujuan untuk mengenalpasti pelaksanaan tanggungjawab sosial NGO Islam di Sabah. Kajian ini berbentuk kualitatif jenis analisis kandungan. Hasil kajian mendapati, antara tanggungjawab sosial yang telah banyak dilaksanakan oleh NGO Islam terutamanya ketika pandemik Covid-19 melanda negara adalah membantu masyarakat dengan memberikan khidmat bantuan kesihatan dan pengurusan kematian. Selain itu juga, badan NGO ini turut menfokuskan kepada khidmat bantuan dari sudut pendidikan dan pembangunan infrastruktur. Semoga pelaksanaan tanggungjawab sosial yang rancak ini turut menjadi medan dakwah bil hal yang mampu menarik minat masyarakat bukan Islam kepada Islam.

Kata Kunci: tanggungjawab sosial, NGO Islam, Sabah.

1. Pengenalan

Negeri di Bawah Bayu ataupun Sabah merupakan negeri kedua terbesar di Malaysia dengan keluasan tanah secara keseluruhannya ialah 73,609 km² (Jabatan Tanah dan Ukur Sabah, 2022). Sabah yang terletak di utara pulau Borneo iaitu pulau ketiga terbesar di dunia, mencatatkan jumlah pertambahan penduduk daripada 3.89 juta penduduk pada 2018 kepada 3.90 juta penduduk pada tahun 2019 (Jabatan Perangkaan Malaysia, 2020). Negeri ini merupakan salah satu negeri yang mempunyai kadar pengangguran yang tertinggi jika dibandingkan dengan negeri lain, dengan catatan kadar pengangguran sebanyak 5.8% dan penyertaan tenaga buruh sebanyak 70.0% pada 2019. Nilai Pendapatan Garis Kemiskinan (PGK) pula ialah sebanyak RM2,537 sebulan manakala purata nilai PGK makanan adalah RM1,179 sebulan berdasarkan purata saiz isi rumah seramai 4.5 orang (Jabatan Perangkaan Malaysia, 2020). Dengan latar belakang masyarakat di negeri Sabah, negeri ini antara negeri yang turut mengalami kesukaran dalam mendepani cabaran pandemik Covid-19 yang mula melanda negara pada tahun 2019. Selain bergantung kepada program serta tindakan terus daripada pihak kerajaan negeri Sabah dan Kerajaan Persekutuan, badan-badan bukan kerajaan juga turut

bergerak seiring untuk membantu masyarakat Sabah yang terkesan dengan cabaran ekonomi dan sosial sepanjang pandemik ini.

Badan-badan bukan kerajaan (NGO) turut menyalurkan sumbangan yang didermakan oleh organisasi dan individu kepada mereka yang memerlukan sepanjang dalam tempoh PKP. NGO yang berorientasikan kemanusiaan seperti Mercy Malaysia, Aman Palestin, Yayasan Amal Malaysia, dan One Nation Centre adalah antara NGO yang tampil dalam menghulurkan sumbangan. Mercy Malaysia menerusi Tabung Pandemik COVID-19 mereka telah berjaya mengumpulkan sumbangan sebanyak RM29,661,869 dan RM19,552,940 daripadanya telah berjaya diagihkan sehingga 30 Mei 202 (Mercy Malaysia, 2020). Dalam menyokong perkhidmatan perubatan, sumbangan disalurkan adalah dalam bentuk peralatan perubatan dan makmal seperti pelindung isolasi, gaun isolasi, apron, perisai muka, alat uji Reverse Transcription Polymerase Chain Reaction (RT-PCR) dan sebagainya. Manakala bagi golongan terpinggir pula, bantuan disalurkan adalah dalam bentuk keperluan asas seperti makanan dan wang ringgit. Selain Mercy Malaysia, Amal Palestin juga turut sama giat mengumpul dan mengagih bantuan semasa pandemik. Antara bantuan yang dihulurkan ialah sumbangan kepada hospital menerusi Tabung Perwira Covid-19. Sebanyak RM3 juta lebih telah disalurkan oleh Aman Palestin sepanjang tempoh PKP dilaksanakan, di mana hampir RM300,000.00 daripadanya adalah dikhaskan kepada negara sendiri, manakala selebihnya adalah bagi luar negara (Mohd Shariff, komunikasi peribadi, 2020). Bagi Yayasan Amal pula, mereka telah menyalurkan sumbangan berbentuk makanan, tudung uniform, pelindung muka, kipas angin dan kanopi untuk keperluan petugas barisan hadapan dan juga keperluan barang asasi kepada yang memerlukan ketika PKP. (Yayasan Amal Malaysia, 2020). Para pendakwah dan selebriti tanah air menerusi Pertubuhan Wilayah Ummah Malaysia atau dikenali sebagai One Nation Centre juga mengambil peluang untuk membantu orang ramai yang memerlukan menerusi Tabung Cakna COVID-19 mereka. Berdasarkan carian di Facebook rasmi mereka, sehingga kini pelbagai bentuk sumbangan telah diagihkan oleh mereka kepada petugas barisan hadapan (seperti ventilator, pelindung muka, cecair pembasmi kuman, PPE, penutup muka dan lain-lain), rumah-rumah asnaf (seperti beg kalis air, penutup muka, cecair pembasmi kuman dan sarung tangan), dan golongan yang terjejas (seperti pek makanan). Apa yang dilaksanakan oleh NGO ini bertepatan dengan apa yang telah dilaksanakan oleh para sahabat seperti Uthman Bin Affan dimana beliau telah menginfakkan telaga rumah untuk masyarakat di Madinah. (Sunan al-Tirmidhi, no. hadis 3703; Sunan al-Nasa'i, no. hadis 3608). Maka dengan itu, kajian ini bertujuan mengkaji sejauhmana penglibatan NGO Islam dalam pelaksanaan tanggungjawab sosial di Sabah terutamanya semasa pandemik Covid-19 melanda negara.

Tanggungjawab Sosial dalam Islam

Sejarah awal permulaan konsep tanggungjawab sosial korporat adalah bermula sejak awal abad yang kelapan belas setelah bermulanya Revolusi Perindustrian di Eropah. Konsep tanggungjawab sosial korporat ini juga dikenali sebagai Corporate Social Responsibility (CSR). Ia mula berkembang pada tahun 1960-an dan 1970-an dan telah melalui fasa-fasa perubahan dan pembangunan dalam pendekatannya. (Sarmila, 2013) CSR dilihat mulai diterima oleh masyarakat di seluruh dunia pada akhir tahun 1990-an yang mana ia bukan sahaja dipraktikkan oleh pihak kerajaan, pihak swasta malah kepada organisasi bukan kerajaan serta badan-badan individu yang lain. (Norajila & Joni Tamkin, 2010).

Konsep tanggungjawab sosial korporat merupakan konsep di mana sesebuah syarikat melaksanakan aktiviti-aktiviti komersial yang menghasilkan keuntungan. Namun, dalam pada masa yang sama syarikat tersebut tetap menjalankan tanggungjawab mereka kepada masyarakat. Hal ini demikian kerana syarikat-syarikat mendapatkan sumber daripada masyarakat, maka dengan itu mereka dipertanggungjawabkan untuk menjaga masyarakat serta memberikan suatu pulangan kepada masyarakat. Perkara ini dapat membantu meningkatkan tahap kehidupan masyarakat serta memberikan impak yang positif kepada sistem ekonomi, sosial dan alam sekitar. (Jai M., 2021).

CSR ini juga dianggap sebagai bentuk tanggungjawab yang perlu dilaksanakan bagi membuktikan bahawa sesebuah organisasi itu cakna akan pihak berkepentingan. Program-program yang dijalankan oleh sesebuah organisasi adalah untuk kesejahteraan pekerja, masyarakat dan persekitaran sekaligus menjadikan organisasi tersebut cemerlang serta beretika. (Azlinda, Che S & Mohd, 2016).

Terma inisiatif sosial korporat termasuk di dalam konsep tanggung jawab sosial yang membawa makna aktiviti-aktiviti yang dijalankan oleh sesebuah badan korporat untuk menyokong punca sosial serta memenuhi komitmen tanggungjawab sosial korporat. Inisiatif tersebut dilakukan berdasarkan faktor kesihatan masyarakat seperti pencegahan AIDS, pengesanan awal barah payu dara. Seterusnya, faktor pendidikan iaitu keperluan komputer di

sekolah-sekolah serta memberikan pendidikan kepada golongan kelainan upaya. Selanjutnya, penyediaan peluang pekerjaan dan latihan pekerjaan. Selain itu, menyediakan keperluan asas manusia seperti membantu mereka yang kebuluran, tiada tempat tinggal dan memelihara hak haiwan. Bantuan daripada pihak badan korporat kebiasannya berbentuk wang ringgit, sumbangan kepakaran, sukarelawan serta menyumbang barangan seperti peralatan komputer. (Philip K. & Nancy L., 2005).

Konsep tanggungjawab sosial korporat juga bukanlah perkara yang asing kepada agama Islam kerana telah termaktub di dalam syariah. Melalui konsep perwakilan iaitu khalifah berperanan sebagai penjaga dan ianya tidak terhad sebagai pemegang saham sesebuah sumber kewangan, malah bertanggungjawab sebagai sumber ekonomi masyarakat. Khalifah berperanan menjaga harta untuk kepentingan masyarakat semata-mata dan demi mendapatkan keberkatan daripada Allah S.W.T. Perkara ini selari dengan konsep tanggungjawab sosial korporat yang mana pelaksanaannya merupakan satu amalan yang baik dan isu-isu seperti amalan alam sekitar, keselamatan pekerja, sumbangan serta melakukan aktiviti sosial yang berfaedah adalah perlu untuk dijalankan. (Asyraf W.D, 2008).

Tanggungjawab sosial ini bukan sahaja terhad kepada badan korporat malah boleh dipraktikkan oleh masyarakat di dalam aktiviti kejiwaan. Antara nilai-nilai yang boleh dipupuk adalah memikul tanggungjawab bersama dan bekerjasama. Seterusnya, saling berkenalan antara satu sama lain dan beramah mesra. Seorang jiran juga perlu peka serta mengambil tahu akan keadaan jiran sekeliling, lebih-lebih lagi apabila jirannya itu berada dalam kesusahan serta kesulitan. Masyarakat perlu bersifat positif dan ikhlas membantu jiran serta bergabung tenaga membanteras jenayah. (Mohd A. & Mohammad A., 2009).

Pelaksanaan aktiviti tanggungjawab sosial korporat ini adalah berkait rapat dengan kedudukan kewangan sesebuah syarikat. Peruntukan dana yang tinggi meluaskan lagi peluang untuk melaksanakan program seperti program kemasyarakatan, penajaan biasiswa bagi pelajar cemerlang serta pelbagai inisiatif lain. Ketika dunia diuji dengan penularan Covid-19, bilangan individu yang menganggur adalah bertambah ekoran kehilangan pekerjaan. Pembukaan peluang pekerjaan merupakan salah satu aktiviti tanggungjawab sosial korporat yang dilihat membantu semua lapisan masyarakat. POS Malaysia Berhad merupakan salah satu syarikat yang menawarkan pekerjaan sebagai Pos Rider kepada individu-individu yang kehilangan mata pencarian. Kesannya, syarikat tersebut dapat meningkatkan kualiti perkhidmatan mereka. (Fadhirul, 2020) Tanggungjawab sosial korporat ini sememangnya bukan sahaja memberikan sinar baharu kepada masyarakat malah memberikan pulangan yang positif kepada sesebuah syarikat atau badan korporat.

2. Perbincangan

Dunia telah digemparkan dengan Covid-19 sejak awal Disember 2019 dan telah membawa kepada kaedah penutupan atau penyekatan (*lockdown*) oleh kebanyakan negara. Malaysia turut mengenakan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) untuk mengawal penularan wabak berkenaan. Ia telah memberikan kesan yang agak besar kepada semua golongan individu di dalam negara. (Khatijah Othman, 2021) Pelbagai inisiatif telah diambil oleh pertubuhan-pertubuhan bukan kerajaan (NGO) serta penglibatan individu dalam menyumbangkan bahan makanan yang berasaskan bahan mentah atau keperluan asas kepada golongan B40. (Dr Noor Ayuni Che Zakaria, 2020)

Umumnya, Sabah terkenal dengan jolokan negeri yang kaya dengan variasi etnik dan budaya. Melalui pelaksanaan program yang melibatkan komiti yang datang dari pelbagai latar belakang merupakan bukti tunjang kekuatan sesebuah masyarakat. (Ros Aiza M.M, Abd Hakim M., Aiedah A.K, Sarjit S.G. & Ahmad Tarmizi T., 2019) Pelbagai inisiatif telah diambil oleh NGO di Sabah dalam membantu semua lapisan masyarakat yang memerlukan bantuan. Sebagai contohnya, penyediaan perkhidmatan van jenazah secara percuma. Persatuan Amal dan Jenazah Sabah atau juga dikenali sebagai Team Amal telah menyediakan perkhidmatan tersebut bagi membantu masyarakat yang kurang berkemampuan. Sepanjang pandemik Covid-19, NGO ini telah berjaya membawa 125 jenazah Islam, 8 jenazah bukan Islam dan jumlah tersebut adalah termasuk 18 jenazah pesakit Covid-19. Idea ini timbul berikutan kos penghantaran jenazah daripada sesebuah hospital ke luar bandar dikatakan mampu mencecah ribuan ringgit. Pengasasnya, Masrul Guding turut mengalu-ngalukan penglibatan golongan belia bagi menyertai mereka dalam melaksanakan misi-misi kemasyarakatan. (Sinar Harian, 2021).

Selain itu, terdapat NGO yang turut menyediakan khidmat pengangkutan ke hospital atau klinik secara percuma kepada golongan masyarakat yang tidak mampu sama ada di bandar mahupun luar bandar. Program kebajikan yang berunsurkan sumbangan bahan makanan kering mahupun basah turut diadakan bagi meringankan beban masyarakat yang terkesan akibat pandemik Covid-19. Program-program yang diadakan ini bukan sahaja memfokuskan

masyarakat yang beragama Islam malah kepada semua lapisan masyarakat tanpa melihat ras, agama dan budaya. Selanjutnya, program-program yang dijalankan turut tertumpu kepada pendidikan iaitu melalui bantuan pendidikan kepada anak-anak asnaf serta anak-anak yang tinggal di luar bandar. Turut tidak ketinggalan, usaha membangunkan infrastruktur serta penaiktarafan sosial seperti pembinaan sekolah turut giat dijalankan.

Secara tuntasnya, program yang dianjurkan oleh NGO sepanjang pandemik Covid-19 tertumpu kepada aspek kebajikan, khidmat masyarakat, pendidikan serta pembangunan infrastruktur. Program kebajikan adalah berunsurkan pemberian bahan makanan kering mahupun basah kepada golongan yang terkesan. Selain itu, khidmat penghantaran ke hospital mahupun ke klinik bagi masyarakat mempunyai masalah pengangkutan. Inisiatif penghantaran jenazah secara percuma juga disambut dengan baik, dimana program ini bukan sahaja memfokuskan kepada masyarakat beragama Islam malah kepada semua agama dan ianya turut membantu menghantar jenazah yang disahkan dijangkiti wabak covid-19. Melihat kepada usaha-usaha yang dipergiat oleh NGO-NGO ini, ia sememangnya membuktikan bahawa mereka telah menjalankan tanggung jawab sosial mereka.

3. Kesimpulan

Kesimpulannya, Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) untuk menangani penularan wabak Covid-19 memberi kesan yang besar kepada ekonomi negara dan seluruh masyarakat terutama bagi mereka yang bekerja sendiri. Hal ini kerana PKP menyebabkan mereka kehilangan pekerjaan dan sumber pendapatan serta terdapat juga pemotongan gaji. Implikasinya kuasa beli mereka untuk memenuhi keperluan asas adalah rendah. Keprihatinan dan tanggungjawab kerajaan umumnya dan NGO khususnya dalam menghulurkan bantuan adalah tindakan yang mulia dan memberi kesan yang besar kepada yang terjejas untuk meneruskan kehidupan. Amalan mulia seperti inilah yang digalakkan oleh Islam dalam menjaga hubungan sesama manusia. Semoga dengan pelaksanaan tanggungjawab sosial ini akan menjadi satu dakwah untuk menarik masyarakat untuk memeluk agama Islam.

Cadangan : Aktiviti-aktiviti yang dijalankan ini seharusnya dipergiatkan lagi sebagai satu dakwah bil hal bagi menarik minat masyarakat bukan Islam kepada Islam. Melalui aktiviti seperti ini ianya sebenarnya satu proses awal dalam mengenali para mad'u kita di Sabah.

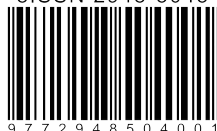
RUJUKAN

- Anon. (2021, Julai 28) Van Jenazah Percuma Team Amal Bantu Keluarga Kurang Mampu. Retrieved July 29, 2022 from Sinar Harian: <https://www.sinarharian.com.my/article/152336/EDISI/Sabah-Sarawak/Van-jenazah-percuma-Team-Amal-bantu-keluarga-kurang-mampu>
- Asyraf Wajdi D. 2008. What Does Islam Say About Corporate Social Responsibility (CSR)? Review of Islamic Economics, 12(1), 1-28.
- Azlinda B.N, Che Su M. & Mohd Khairie A. 2016. Analisis Faktor dan Cabaran Pelaksanaan Tanggungjawab Sosial Korporat Islam. EDUCATUM-Journal of Social Science, 2, 75-86.
- Dr Noor Ayuni C.Z. (2020, Mac 28) COVID-19: NGO, Individu Bantu Ringankan Beban. Retrieved July 29, 2022 from Berita Harian: <https://www.bharian.com.my/rencana/komentar/2020/03/670491/covid-19-ngo-individu-bantu-ringankan-beban>
- Fadhirul H.A. (2020, November 17). CSR 'talian hayat' tambahan tangani krisis pandemik. Retrieved August 8, 2022 from Berita Harian: <https://www.bharian.com.my/rencana/lain-lain/2020/11/755046/csr-talian-hayat-tambahan-tangani-krisis-pandemik>
- Jabatan Tanah dan Ukur Sabah (2022), Struktur Pentadbiran. Retrieved Ogos 15, 2022 from <https://jtu.sabah.gov.my/index.php/ms/profil-jabatan/struktur-pentadbiran>
- Jabatan Perangkaan Malaysia (2020), Kependudukan Negeri Sabah. Jabatan Perangkaan Malaysia Newsletter. https://www.dosm.gov.my/v1/uploads/files/6_Newsletter/Newsletter%202020/DOSM_DOSM_SABAH_1_2020_S_iri-86.pdf
- Jai M. (2021) CSR and Indian Corporate: Legal Provisions on CSR. International Journal of Law Management & Humanities, 4, 2520-2535.
- Khatijah Othman. (2021) Cabaran dan Impak Pandemik Covid-19 Terhadap Institusi Kekeluargaan di Malaysia. International Journal for Studies on Children, Women, Elderly and Disabled, 14, 187-196.
- Mercy Malaysia. (2020, Mei 30). COVID-19: Strategic preparedness and response plan. mercyfightscovid19.com/

- Mohd Azmir & Mohammad Aizuddin. 2009. Memupuk Kesedaran Tanggungjawab Sosial Melalui Penglibatan Dalam Aktiviti Kejiranan Dari Kaca Mata Islam. Seminar Kebangsaan Kemahiran Insaniah dan Kerja Sosial Melaka. 1-10.
- Norajila C.M & Joni Tamkin B. (2010) Pelaksanaan Tanggungjawab Sosial Korporat: Implikasi dan Keberkesanannya Kepada Masyarakat. Prosiding Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia (PERKEM) ke V,2, 210-218.
- Philip K. & Nancy L. 2005. Corporate Social Responsibility: Doing the most good for Your Company and Your Cause. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Ros Aiza Mohd. M, Abd Hakim M., Aiedah A.K., Sarjit S.G. & Ahmad Tarmizi T. (2019) Penglibatan Belia Dalam Program Perpaduan Anjuran NGO Belia di Sabah. Malaysian Journal of Youth Studies, 19, 135-153.
- Sarmila Md Sum (2013) Pembangunan Komuniti Melalui Inisiatif Tanggungjawab Sosial Korporat (CSR): Kajian Pengalaman Peserta Projek Perladangan Cili Kontrak di Bukit Awang, Pasir Puteh, Kelantan (Thesis Doktor Falsafah). Universiti Sains Malaysia, Pulau Pinang.
- Yayasan Amal Malaysia. (2020, April 4). COVID-19: 10,300 penerima manfaat dari sumbangan amal Malaysia. <https://www.amalmalaysia.org.my/2020/04/05/covid-19-penerima-manfaat-dari-sumbangan-amal-malaysia/>

eISSN 2948-5045

9 7 7 2 9 4 8 5 0 4 0 0 1